

Горан Петрович
Случка на улица
„Балканска“

Площад „Савски“, преди това „Братство и единство“, преди него площад „Сръбски“, още по-преди площад „Уилсън“...

Виж как едно, така да се каже, дребно късче хартия може да те дари с такава лекота. Като стискаше с палец и показалец хартиятката в здравия джоб на вехтия си шлифер и почти се държеше за нея, господин Божидар Гостиляц, инженер геодезист IV клас, сега пенсионер, за първи път от дълго време насам не чувстваше тежестта на старческата си възраст. С бодра стъпка крачеше по улица „Милован Милованович“, сякаш не беше на седемдесет и пет, а два пъти по-млад.

Като мина покрай Туристическото бюро, украсено с избрани, увеличени, но сега просто избледнели красоти на страната, като заобиколи наконтения портиер пред „Астория“, облечен като генерал с яркочервени лампази и златни ширити в пълна противоположност с олющената сграда на хотела, като докосна бегло с поглед табелката на закувалнята „Нашето море“ на отсрещната страна, зад чиито стъкла хората разговаряха шумно, но отвън изглеждаше, че само отварят тъжно сгърчени устни, също като човекоподобни риби в голям аквариум със застоен цигарен дим (за какво друго служеше съседният магазин за рибарски мрежи „Алас“), като прочете отново стария надпис „Поправка и чистене на мъжки шапки“, като прекоси кръстовището при павилиона „Народна лутрия“ с изложения на видно място списък с наградите от последното теглене, Гостиляц лесно стигна до „Балканска“.

От месеци, от години се изкачваше по същата тази стръмна улица, понасяше болките в краката и едва смогваше да се дотътри до скромното си жилище над шумното „Теразие“. След това до вечерта киснеше краката си в хладка вода, докато грозните, отекли възли на вените, цели морави буци, не започваха да се отпускат и болката мъничко да утихва... Сега обаче всичко беше по-друго. Вече не спираше да си почива от умора. Другите минувачи вече не негодуваха, не мърмореха, че им запречва пътя. Вече не го избутваха. Сега, докосвайки с върха на пръстите си късчето хартия в джоба, струваше му се, че би могъл и да се затича. Сега би могъл да викне:

- Извинявайте!
- Дайте път!

– Бързам...

Трябва да бъде упорит. Търпелив. Мнозина, дори по-млади от него, отдавна са се предали. Затворили са се между четири стени, отчаяли са се, отиват най-много до ъгъла да си купят вестници. В най-добрия случай правят безсмислени разходки. Но той всяко божие утро слизаше по „Балканска“ до Централна жп гара, търпеливо чакаше на опашка, връщаше се на „Теразије“, без да свърши работа, и на другата сутрин въпреки всички унижения отново се опитваше да се снабди с билет. Колко пъти само учтиво повтаряше:

– Моля ви, един билет до Белград. За първия влак, който тръгва.

И колко пъти му отговаряха:

– Докъде? До Белград ли? Чиче, ти си вече в Белград!

– Разбира се – въздъхваше господин Гостиляц като човек, комуто е известна някаква непонятна за другите тайна, но му е омръзнало непрекъснато да обяснява.

– Разбира се. И все пак дайте ми един билет до Белград.

– Сърбине, не мога да ти продам билет до града, в който се намираш. И точка. Не разбираш ли сръбски? Не ми губи времето!

– Старче, да не си малко смахнат? Ако не си чалнат, сигурно си изкукуругал!

– Това тук е Белград. Огледай се, навсякъде пише. Оттук можеш да отидеш в Нови Сад, в Сталач, до Ариле и Рашка, на майната си, ако щеш, прав ти път, щом толкова драпаш, но оттук в Белград не можеш. Няма такава линия!

– Не ми досаждайте повече, виждате колко клиенти имам. Ще повикам милицията. Ало, дръпни се, дръпни се от опашката! Следващият! Следващият, като ти казвам! – бяха само някои от жалките оправдания, които през тези месеци и години използваша служителите на касите, черната кутия на микрофона деформираше гласовете им дотолкова, че понякога нищо не се разбираше.

– Добре, добре, а утре ще има ли влакове? – питаше най-накрая примирен Гостиляц.

– Ама ти подиграваш ли се с мен? Е, направо ще се побъркам от тоя ненормален народ! – сопна се веднъж една дебела чиновничка, истерично скочи от стола, запречи гишето с табелка с надпис ЗАКУСКА, извади от чекмеджето две макови кифли и рязко дръпна краищата на черните перденца.

Кръстовището на „Милован Милованович“, „Адмирал Гепрат“ и „Балканска“

Хората както обикновено се събираха около витрината на сарачницата „Сава“ в самото подножие на „Балканска“. С интерес разглеждаха различните каишки, поводи и намордници за домашни любимци, патронажи, калъфки за ловни карабини, кобури за револвери и пистолети.

Излезе един младеж с току-що купен нашийник за кучета, един от онези, които имат цял венец от блестящи, накриво забити неръждаеми остриета. Съвсем наблизо се намираше още една работилница за изработка на кожена галантерия, специализирана за чанти, куфари и раници по поръчка. След нея разкошният „Ювелир“, отрупан с не най-благородно злато с червен, меден цвят. Фризьорският салон „Пенелопа“. Аптеката, чието название се оправдаваше от няколко кутийки на празните рафтове. Бутици, бутици, бутици... Напоследък „Балканска“ наистина беше пълна с бутици, с предимно чужди, непонятни за Божидар Гостиляц имена. Като останка от миналото тук някъде между тях се беше свила и фирмата „Шапки Раде“ с отдавна подредена стока, за която в този град имаше все по-малко глави.

Да, мислеше си Гостиляц, мнозина отдавна щяха да се откажат. Какво ли нямаше долу на пероните на Централна жп гара. Подигравки. Съжаления. Високомерие. Отначало идваше и милицията. Жаден за забавления, народът се струпваше от любопитство, а униформените лица недоверчиво разглеждаха документите му и грубо му обясняваха да се откаже от напразните си искания, да не търси невъзможното и веднага да напусне обекта. Преди три-четири лета заради тормоз над гражданите го закараха в най-близкия участък на Министерството на вътрешните работи, в участъка на улица „Слободан Пенезич Кърцун“. Цивилният инспектор се усмихваше любезно дори когато накрая на информативния разговор му каза:

– Провокираш, дядо... Как не те е срам, баща можеш да ми бъдеш! Ако те докарат още един път, няма да се съобразявам с възрастта ти!

С течение на времето Божидар Гостиляц опозна всички на жп гарата. От винаги намръщения заместник маневрист („Ало, маневрената, ало, обади се!“), недоспалите машинисти („Обиколният закъсна два часа и тридесет и четири минути“), зализаните кондуктори („Ще се намери място, госпожо, заповядайте, настанете се при мен в служебното

купе!“), уморените пътници („Тръгнал съм на погребение на роднина, ама стана тя една: само си ходя от погребение на погребение“), прегърбените хамали („А ти да не искаш за жълти стотинки да ти влача туй куфарище!“), мошеници, преоблечени като господа („Стиснал си парите, пинтийо, а аз живота си бих дал топчето да е под средната кутийка!“) до фрапантно облечени жени, заели предизвикателни пози („Ела насам, байно, виж, гледането е безплатно!“

– Пак ли? Пак ли до Белград? Вие всеки ден пътувате, сигурно не ви е лесно... – подхвърляха му подигравателно някои.

– Ей, къде си бе, сладур, преди малко замина един полупразен! Лъжат те, крият, на всеки половин час имаш влак за Белград! – отекваше под сводовете на гарата.

Други пък мълчаливо го измерваха с поглед, равнодушни към чуждите желания. На господин Божидар Гостиляц тогава не му оставаше нищо друго, освен да свие рамене и да чака вниманието на тълпата да се насочи към нещо друго, към някакво по-вълнуващо събитие. По стечение на обстоятелствата всеки ден имаше по нещо. Случваше се да предложат някого и той викаше да се оплаква и проклина, при което не ставаше ясно дали някой гони крадеца или нарочно се създава още по-голяма бъркотия, за да се измъкне.

– Щеше вече да е предал Богу дух, ако ми беше паднал в ръцете – перчеше се по навик друг, който дори не беше се помръднал.

Случваше се още по-често някой да докара цял духов оркестър за изпращане в казармата, случваше се ей тъй „да закипи кръвта в жилите му“ и да демонстрира пред цялата чакалня своята безподобна мъка или огромна радост.

– Лелеее! – гласеше въздишката, която обединяваше и напълно противоположни чувства.

Или някоя девойка сред навалицата, очаквайки международния влак Истанбул – София – Будапеща – Виена – Париж, със съвсем нов паспорт и торбичка ябълки петровки в ръце да падне под колелата на композицията.

– Какво нещастие, докато разследват случая, ще си изпусна връзката... – вайкаше се някакъв мустакат мъж.

Възползвайки се от подобни моменти, Божидар Гостиляц отново се приближаваше до гишетото за билети, навеждаше се и стеснително питаше:

– Прощавайте, случайно да се е появила някаква възможност за Белград?

Случка на улица Балканска

– Значи на тебе, градски, наистина ти хлопа дъската – следваше отговорът на онези, които добре го познаваха, докато новоназначените служители се пулеха срещу него с недоверчиви, празни погледи.

Кръстовището на „Балканска“ и „Народни фронт“

След като при хотел „Прага“ пресече кръстовището с широката улица „Народни фронт“, господин Божидар Гостиляц продължи по сега вече не толкова стръмната „Балканска“. Толкова минавачи се разминават, едни пристигат от столицата, а други се връщат. Може би затова – за да им бъдат подръка, в случай че им потрябват – има толкова ателиета за изработка на чанти. Няма да е лошо и той да си поръча една за такъв случай, помисли си, сричайки:

– Вл. Жигич Т. Милан...

Както обикновено пазачът на паркинга, издигнат зад олющените гърбове на двете жилищни кооперации, измери Гостиляц със заканащен поглед. Миналата година, докато си почиваше между колите, встрани от човешкия поток и наблюдаваше как весело се ветрее простряното сиромашко пране и цветните главички на висящите мушкати във вътрешния двор на сградите, голобрадият пазач го заплаши:

– Намерил си къде да стоиш! Не виждаш ли, че няма място дори за колите? Да не съм те видял повече от тази страна на бариерата!

През не особено чистата витрина на „Оптика“ трудно можеше да се разгледа нещо. Голямото неоново пано „Педикюр – Маникюр – Солариум“ светеше и посред бял ден. „Ноктопластика“ се перчеше точно зад него. Съседната фирма „Боядисване и чистене на кожи“ също можеше напълно да се отнесе към хората – добави наум Божидар Гостиляц. „Restoran Luxor“ – имаше печатен надпис отсреща, а под него с обикновени букви беше дописано „Фурна“. На вратата на магазина за струни на музикални инструменти „Симфония“ имаше кратко съобщение: „Нямаме струни за музикални инструменти“. В двете зали на кино „14 октомври“ се представяше филм със същото заглавие с продължения, от афишите не можеше да се разбере коя е първата и коя втората част. А после се нижеха вечно заключената градина на ресторант „Москва“, пастрочето „Бюфет Малката Москва“ и най-сетне стройният хълбок на изискания хотел „Москва“, където някога ходеше на чай с кехлибарен ром заради благосклонните кимвания на дамите и за да слуша забавна музика.

Колко мъчителни завръщания по наклонената „Балканска“ е имало по-рано, старият Божидар Гостиляц не можеше да си спомни. Остана му само чувството, че никога не можеше да си даде сметка кое е по-лошо:

дали душевната потиснатост от бремето на неразбирането или физическата болка от отеكلите вени, които с всяка измината крачка се сплитаха във все по-трудно разплитаемо кълбо. Следваше глуха самота и кошмарна нощ в мъничката квартира над шумното „Теразие“, ослепителните светлини на рекламните надничаха в стаята и се рояха навсякъде: от стъклото в овална рамка, всъщност снимка на покойната му съпруга, от стъклото в четвъртита рамка, всъщност Указ за повишение по предложение на министъра на строителството от помощник-инженер геодезист I класа в инженер геодезист IV класа, през разваления екран на телевизора, който наистина имаше звук, въпреки че по никакъв начин не можеше да се намали напуканата мурано-фигурка на балерина на бюфета, чашите и кръглото стъкълце на ръчния часовник върху нощното шкафче, лампиона с форма и цвят на ягода, обърнатите наопаки празни буркани върху шкафа, кристалните фруктиери с два-три изсъхнали ореха, останали от някоя отдавна отминала Коледа до огледалото и срещуположното огледало в огледалото, и огледало в огледалото на огледалата и огледалата в огледалата... Множаха се едно след друго Първа сръбска пивница, Казино, McDonald's, Войводжанска банка, Осигурителен институт... А със зазоряването, което едва-едва се долавяше по отблясъците от куполите на църквата „Свети Марко“, се зараждаше и нова надежда, че чиновникът на Централна гара, отделен с дебела преграда, най-после ще му каже: „До Белград ли? Един? Да, заповядайте. Тръгването е еди-кога си. От еди-кой си коловоз. Приятно... Приятно пътуване ви желая, господине.“

Но сега това не е важно. Най-после всичко се уреди.

Хартийката беше в здравия джоб на вехтия шлифер. Не я изпускаше. По-точно казано: държеше се за нея. И все пак дали някой щеше да му повярва? Няма значение, едва ли има на кого да се похвали. Все пак на всяка цена трябва да каже на съседите. Филика, тази любопитна кльощава съседка, която съществуваше от трохите на клюките, от остатъците от всякакви, дори незначителни събития, научи още миналото лято за неговите опити. Не можеше да мине по стълбището, без тя пъргаво да отвори вратата и да надникне.

– Да не би да ни напускате, съседе Божо? – питаше и се наслаждаваше на неговото смущение. – Казвам им аз на всички: съседът Гостиляц няма да си тръгне, без да се сбогува с нас... – взираше се да открие поне някаква промяна на лицето му, тъй като той упорито мълчеше.

Сега непременно трябва да ѝ се обади. Заради другите...

– Ами аз заминавам и дойдох да си взема довиждане – повтори

полугласно Божидар Гостиляц думите, които смяташе да каже на Филика.

Тя ще има грижата да разгласи заминаването му. Още преди залез слънце всички чак във Врачар, Звездара или във Вождовац ще знаят, че господин Гостиляц е заминал за известно време в Белград.

– Заминал? Как?

– С влак.

– Кога?

– Точно в дванайсет и трийсет и четири.

– А знаете ли дали ще остане там по-дълго, или ще се върне скоро?

– Това не мога да ви кажа със сигурност.

– Но все пак известно време ще отсъства, така ли?

– Ами да... Ако искате нещо да му предам, с удоволствие ще го сторя... Разбира се, можете да проверявате... Ако е толкова спешно, може да ви се обади и оттам, от Белград, с телеграма...

Излизането на „Теразиe“

Въпреки че повечето хора нетърпеливо пресичаха „Балканска“ при Бюрото за обмяна на валута „Парк“, Божидар Гостиляц беше примерен гражданин и продължи към зебрата. Впрочем тези няколко метра повече нищо не значат. Търпеливо изчака да светне зелено до още една лотарийна будка и тото-пункта с игрални автомати. Във хваналата мухъл сянка на току-що обновения партер на хотел „Балкан“, тъй като сенките не могат току-тъй да се оправят, се спря още веднъж. Платното гъмжеше от хора, коли, кротуваше само пресъхналата чешма от другата страна на улицата. Белокаменната чешма и той – единствените спокойни създания на цялото „Теразиe“. Всичко останало пъплеше, измъкваше се, потъваше в подлезите, извираше, шаваше, съобразявайки се с избледнелите стрелки за престорояване на пътното платно или просто прекосяваше от единия тротоар до другия. Пред него, тук, току до бордюра няколко работници довършваха сцена с вече опънато бяло платно. Лекият ветрец допълнително надигаше огромния надпис „Белградски Соко-Щарк маратон“.

Толкова подобни дни бяха изтекли, бяха се сраснали в една огромна несрета, че Божидар Гостиляц съвсем се сбърка, като чу какво му каза онзи човек сутринта; той само видя пред полукръглия отвор старателно попълнения билет: гише на издаване – Белград, номер на гишето, номер на билета, дата на издаването; от Белград до Белград, via: Белград, точно в 12:34, еди-кой си коловоз, вагон 7, място 58, II класа...

– Колко ви дължа? – измърмори развълнуван, уплашен, че няма достатъчно пари в себе си.

– Нищо. Прекалено близо е. Същевременно твърде далеч, за да може да се изчисли. Нищо, освен ако не желаете да доплатите за... – усмихна се служителят съжалително.

– Благодаря, и така е добре – взе Гостиляц късчета хартия и го обърна.

„Извлечение от правилника за превоз... Билетът важи за линията, за която е издаден... Билетът не може да се преотстъпва, ако пътуването е започнало или ако е поименен... Срокът на валидност е отбелязан на билета... Двупосочен билет за разстояние до 100 км важи един ден, а за разстояние от 101 до 400 км – два

дни... При всяко прекъсване на пътуването трябва да заверите билета си на гарата на прекъсването. Пътникът има право да изисква пътническата тарифа. Прехвърлянето във влак по-висока категория или в по-горна класа е разрешено след плащане на разликата в цената... Пътникът е длъжен да пази и да не поврежда билета до края на пътуването и да го показва при поискване от страна на упълномощения представител на железниците при влизане във влака и по време на пътуването... Югославските железници ви желаят приятно пътуване! Печат: «Биографика», Суботица...“

– Благодаря, благодаря... – повтори Гостиляц, пхна билета в джоба и побърза към площад „Савски“, после по улица „Милован Милованович“ и по „Балканска“, за да се приготви за толкова дълго очакваното пътуване, разбира се, само най-необходимото (та Белград не е накрай света): шапка, нова кърпичка, изпитваше се наум, разбира се, и официалните обувки и двуредния костюм рибена кост, друг шлифер нямаше, но щеше да му свърши работа и този, вехтият...

Сякаш наистина се държеше за билета, докато пресичаше и това последно кръстовище. Толкова бе лек, че не усети дори болка в гърдите в момента, в който стигна „Теразије“. Просто падна. И разбра, че не може да стане, че е някак неестествено отпуснат.

– Мили Боже, да не взема да закъснея сега? – помисли си, използвайки останалата си сила, за да стиска късчето хартия в здравия джоб.

КРАЙ

© Горан Петровић
© 2005 Жела Георгиева, превод от сръбски

Горан Петровић

Сканиране, разпознаване и начална редакция: Вася Атанасова, 2009

Издание:

Горан Петровић, „Ближен“

Издаелство „Балкани“, София, 2005, ISBN 954-9446-15-8

Подбор и превод: Жела Георгиева

Горан Петровић, „Острво и околне приче“, 2002, „Ближњи“, 2003

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/10404>]